

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

Nachmanidova
disputace 2

Letní povídání s profesorem
Steinerem 4

Izraelský plán stažení6

Třetí jméno – nový seriál
o jménech8

Před třiceti lety zemřel Samuel
Hugo Bergmann.....10

Zpráva o projevech
antisemitismu v roce 2004.....12

■ Krátce

V judaismu nikdy nemohlo a nemůže existovat jediné a pravé vyznání či učení. Hojně uznávané články víry, které formuloval učený Maimonides zůstaly vždy vyznáním jednotlivce a v žádném ohledu se nestaly vyznáním judaismu. Tato svoboda myšlení na jedné straně a neměnné znění Tóry na straně druhé, tvoří základ židovské kreativity a je společlivou zárukou do budoucna.

Petr Steiner

Tradice se na oslavování svátků anebo narozenin příliš tolerantně nedívá. Vždyť čím je ten den tak výjimečný pro oslavence? Že přišel na svět? Aniž by to mohl jakkoli ovlivnit anebo tomu zabránit? Pozoruhodný je ten den spíš pro jeho rodiče a pro nás ostatní. Ale je-li důvod slavit, to se pozná až časem.

Achab Haidler

Maďarská reforma, která si říká neologie byla, jak vidíte, českého (Moravané prominou) původu. Bohužel, během času v Budapešti zkosnatěla a její autority se podivně, až nepřátelsky staví k dnešnímu reformnímu judaismu.

Sylvie Wittmannová

LETNÍ POVÍDÁNÍ S PROF. STEINEREM

čtěte na straně 4-5

NACHMANIDOVA DISPUTACE

část 7.

Ramban – Rabi Moše ben Nachman, známý v evropské literatuře jako Nachmanides, se narodil ve Španělsku, v katalánském městě Gerona roku 1194. Jedním z jeho učitelů byl například rabi Jehuda ben Jakar. Nachmanides byl vynikajícím talmudistou, biblickým exegetou, filozofem, astronomem, básníkem a lékařem.

Čtvrtý den disputace

78. Příštího dne, v pátek, rozestavěli

v královském paláci pulpity a král seděl, jako obvykle, na svém trůnu u zdi. Přítomni byli guvernér a vznešení šlechtici. Giles Saragonský, Piere Janovský, Piere Berega a mnoho vojáků. Mnozí přišli až z okrajových částí města a také přišlo množství prostého lidu.

79. Řekl jsem králi: „Nechci již více disputovat.“

80. Král odvětil: „Proč?“

81. Řekl jsem: „Hle, je zde velké množství lidí a všichni mě přesvědčují, abych již více nedisputoval. Přemlouvají mě, protože se bojí oněch kazatelů, kteří udržují lid ve strachu. Vznešení a nejváženější z kněží mi posílali prosby, abych tak nečinil. Také mnozí z vojáků tvého doprovodu, můj panovníku, mě také říkali, že špatně činím, hovořím-li proti víře v jejich (kazatelů) přítomnosti. Teolog minorita Piere Janovský mi říkal, že to je nesprávné. Lidé z okrajových částí města říkali některým Židům, abych tak více nečinil. Opravdu tomu tak bylo. Nicméně, když viděli, že si král přeje v disputaci pokračovat, souhlasili a řekli mi, abych pokračoval. Bylo mezi námi kvůli tomu ještě mnoho rozporů, ale nakonec jsem prohlásil, že budu v disputaci pokračovat. Aby však bylo spravedlnosti učiněno zadost, chci mít možnost jeden den zadávat otázky a bratr Pablo ať odpovídá, neboť on se již tři dny ptá a odpovídám pouze já.“

82. Král pravil: „Nicméně, odpověz ty jemu.“ Já jsem souhlasil.

83. On (Pablo) vstal a zeptal se: „Věříš-li, že mesiáš, o němž hovořili proroci, bude ve své podstatě člověkem a Bohem?“

84. Řekl jsem: „Vždyt jsme se na začátku dohodli, že nejdříve budeme hovořit

o mesiášovi, o tom, zda již přišel, jak vy tvrdíte a poté se budeme zabývat otázkou, je-li Bohem. Ty jsi však nedokázal, že přišel, neboť jsem vyvrátil všechny tvoje nesmyslné argumenty. Soud jsem vyhrál já, neboť ty jsi měl předložit důkaz, tak jste se zavázali. Jestliže neuznááš mé vítězství, jsem ochoten předložit neochvějně důkazy k této věci, pokud mě budete ochotni vyslechnout. Vyjasnilo se, že váš Ježíš není mesiášem, tedy nemá cenu, abyste disputovali o mesiášovi, kterého my očekáváme, je-li člověkem nebo ještě někým.“

85. Přítomní tam učení soudci řekli, že mám pravdu.

86. Král mi řekl: „Na tom nezáleží, odpověz.“

87. Odpověděl jsem, že mesiáš přijde a bude obyčejným člověkem zplozeným otcem a matkou, tak jako my. Svůj rodokmen bude odvozovat od Davida a jeho potomků, jak je psáno: „I vzejde proutek z kmene Jišajova...“ (Iz 11,1). Kdyby však i byl počat Duchem Božím, jak vy tvrdíte, nebyl by „z kmene Jišajova“. (Pozn. Jišaj, otec Davidův. Dle NZ byl Ježíš přímým Davidovým potomkem po mužské linii. Mariin snoubenec Josef pocházel z Davida rodu, ale dle křesťanské tradice nebyl jeho biologickým otcem, viz Mt 1,16 a 18). I kdyby pobyl v útrokách ženy, která by byla Davidovým potomkem, nemohl by zdědit království, neboť dle Tóry dcery a jejich potomci nejsou dědici, pokud existují synové. David však měl syny.

88. On (Pablo) řekl: „Vždyt se píše v Žalmu (110,1): ‚Výrok Hospodinův mému pánu – Zasedni po mé pravici...‘ Koho, kromě samotného Boha, mohl David nazývat ‚můj pane‘? Jak může člověk sedět po pravici Boží?“

89. Král pravil: „Ptá se správně! Jestliže by byl mesiáš obyčejným člověkem, Davidovým potomkem v doslovném smyslu slova, neřikal by mu David ‚můj pane‘. Kdybych měl syna nebo vnuka, který by panoval nad celým světem, neřik-

al bych mu ‚můj pane‘. Spíše bych chtěl, aby mi (můj potomek) on říkal ‚můj pane‘ a líbal mi ruku.“

90. Obrátil jsem se na bratra Pabla a řekl mu: „Ty jsi ten židovský mudrc, který učinil takový objev a proto ses pokřtil?! Jsi to ty, kdo radí králi shromáždit všechny židovské učence, aby s nimi vedl disputace kvůli tvým ‚objevům‘? Cožpak jsme dodnes nic podobného neslyšeli? Vždyt se nenajde jediný kněz, ba i dítě, kteří by Židům nekladli takovou otázku! To už je velice stará záležitost.“

91. Král pravil: „Přece však na ni odpověz.“

92. Řekl jsem: „Teď mě poslouchejte. David byl žalmistou, který psal Žalmy pod Boží inspirací. Psal je proto, aby je (poté) pěli před Božím oltářem. On sám je nepěl, neboť mu to dle Tóry nebylo dovoleno. (Pozn. David pocházel z kmene Juda a ne z kmene Lévi, proto se nemohl zapojit do chrámového pění Žalmů, neboť to bylo výsadou lévíců.) O tom se přímo píše v knize Letopisů (1Pa 16,7). Musel proto psát Žalmy takovým způsobem, aby je lévícji mohli číst. Jestliže by se vyjádřil: ‚Výrok Hospodinův mně – Zasedni po mé pravici...‘, nemohl by to lévijec pronést, neboť se nejedná o něj. Lévijec musí pronést: ‚Výrok Hospodinův mému pánu, Davidovi – Zasedni po mé pravici...‘ Podstata tohoto výroku tkví v tom, že Všemohoucí mu slibuje, že ho bude chránit svou pravici, ve všem mu bude nápomocen a pomůže mu přemoci jeho nepřátele. Tak tomu i bylo, neboť je psáno: „...ten vrhal oštěp, naráz jich proklál osm set“ (2S 23,8). Je mezi tvými vojáky takový, který by toho byl schopen? To je ‚Hospodinova pravice‘. David tak i píše: ‚Tvoje pravice mě podepírá‘ (Ž 18,36) nebo ‚Hospodinova pravice koná mocné činy! Hospodinova pravice se vyvýšila‘ (Ž 118,15-16).

Dokončení článku na straně 13.

1. – 6. SRPNA 2005 – ŠAMAJIM TŘEBÍČ 2005

2. ročník festivalu židovské kultury

PROGRAM:

PONDĚLÍ 1. 8. 2005

- 16.00 Slavnostní zahájení festivalu**
Vernisáž výstavy – **FRAGMENTY**
- fotografie Pavla Heřmana
MAYIM (Liberec) – izraelské lidové tance
YOCHAVED (Třebíč) – židovské tance
- 19.00 Koncert: ELIEZER** (polsko-česká skupina) - hudba Židů z arabských zemí
- 21.00 Promítání filmu: DO CIZÍ NÁRUČE** (dokument USA)

ÚTERÝ 2. 8. 2005

- 16.00 Rézina poslední hodinka** (Vojtěch Rakous) - divadelní soubor Ampulka (Třebíč)
- 17.00 Přednáška O Franzi KAFKOVÍ**
– Mgr. Bukvaj (Třešť)
- 19.00 Koncert: WEYTORA** (Brno) - tradiční židovská hudba
- 21.00 Promítání filmu: Pianista** – (válečné drama Romana Polanského)

STŘEDA 3. 8. 2005

- 16.00 YOCHAVED** (Třebíč) - veselé tance východoevropských Chasidů
- 17.30 Přednáška: HISTORIE ŽIDOVSKÉ OBCE** ve Velkém Meziříčí – PhDr. Marie Ripperová
- 19.00 Čtení povídek z knihy: OSUDY A JEJICH PÁN** - Arnošt Goldflam
- 21.00 Koncert: TROMBENIK** (Praha) - klezmer

ČTVRTEK 4. 8. 2005

- 16.00 Uvedení knihy Rudolfa Fišera – TŘEBÍČ, OSUDY ŽIDOVSKÝCH DOMŮ**
- 18.30 Koncert: HANA FREJKOVÁ a MICHAL HROMEK** (Praha) - písně v jidiš
- 20.00 TAJEMSTVÍ ŽIDOVSKÉ HUDBY** – Jiří Mazánek (historie hudby a hudebních nástrojů, poslech, beseda)
- Promítání filmu: Smrt krásných srnců** (ČR)

PÁTEK 5. 8. 2005

- koncerty proběhnou na prostranství před bývalou Subakovou továrnou (Židovská čtvrt')**
- 16.00 Koncert: TIFERET** (Znojmo) – rodina zpívající hebrejské a sefardské písně
- 18.00 Koncert: THE GAMBLERS** (Ostrava) – tradiční židovské písně
- 20.00 Koncert: HACHUCPA** (Brno) – klezmer, jidiš a hebrejské písně
- Zadní synagoga:**
- 22.00 Bohoslužba KABALAT ŠABAT** - přivítání královny Šabat, se slavnostními synagogálními zpěvy a výkladem. Ukázková páteční bohoslužba. Vede kantor Michal Foršt.

SOBOTA 6. 8. 2005

- 17.00 Ukončení festivalu, vyhlášení výsledků výtvarné soutěže**
- Taneční vystoupení YOCHAVED** (Třebíč) – židovské tance
- 19.00 Závěrečný koncert: ŽIDOVSKÉ HOUSLE** Alexandra Shonerta
- VEČER S ACHABEM HADLEREM** – povídání v synagoze
- NOC V SYNAGOZE** (zájemci si přinesou vlastní spacáky a karimatky, nutno rezervovat místa)

VÝSTAVA FOTOGRAFIÍ V ZADNÍ SYNAGOZE - PAVEL HEŘMAN - FRAGMENTY

SOUTĚŽ O NEJKRÁSNEJŠÍ OBRÁZEK (k festivalu bude vyhlášena soutěž o nejkrásnější obrázek s židovským námětem)

OCHUTNÁVKA TRADIČNÍHO ŽIDOVSKÉHO CUKROVÍ - z kuchyně středoevropských Aškenázů (proběhne během festivalu)

UPOZORNĚNÍ:

VÝSTAVA: ZÁMOSTÍ V NÁS, v Třešti

od začátku července (Třebíčská židovská čtvrt' ve fotografiích Pavla Heřmana a básních Nely Hanelové)

Celý festival se bude konat v prostorách Zadní synagogy a Židovské čtvrti, která byla v červenci roku 2003 spolu s třebíčskou bazilikou Sv. Prokopa zapsána na seznam UNESCO.

► Informace na tel: 568 823 005,
Zadní synagoga Třebíč,
infosynagoga@kviztrebic.cz
Pořadatel festivalu: KVIZ Třebíč,
www.kviztrebic.cz

**Program Bejt Simcha
ČERVENEC/SRPEN 2005**

pátek 12. srpna od 19 hodin
Koncert TIFERET – devítičlenné rodinné skupiny ze Znojma, hrající tradiční židovské písně (Kabalat Šabat jako vždy v 18 hodin)

PRAVIDELNÉ AKCE

Kabalat Šabat každý pátek od 18 hodin; pokud je na programu i přednáška, následuje vždy po ukončení bohoslužby, od 19 hodin

HODINY PRO VEŘEJNOST

každý pátek od 15 do 18 hodin (ruší se 15.7. a 12.8.)

Bejt Simcha

Mánesova 8, 120 00 Praha 2
Telefon: 222 251 641, 724 027 929
E-mail: kehila@bejtsimcha.cz
Web: www.bejtsimcha.cz

LETNÍ POVÍDÁNÍ S PROFESOREM STEINEREM

Zřejmě to zavinil praotec Čech. Omámený kvalitním strdím poručil svému lidu trvale bivakovat okolo Řípu v samém srdci Evropy. Geopolitické následky tohoto zbrklého rozhodnutí pronásledují jeho potomky dodnes. Skoro každé generaci bylo souzeno prožívat „historické maléry“ - dědům zabili Ferdinanda, rodiče si odsákali Mnichov a naše generace si pod hlavními ruských tanků nechtěně zopakovala ruská slovíčka... Po každé osudové ráně zákonitě následoval exodus. Opouštět svou rodnou zem nebylo nikdy pro nikoho lehké. Ani příběh mého přítele Petra není výjimkou.

Dovol, abych tě představil. Dr. Petr STEINER, ročník 1946, narozen v Praze, student SVVŠ a později i filosofické fakulty University Karlovy, nyní profesor prestižní americké univerzity. Ale snad bys mohl už pokračovat sám...

To všechno souhlasí. Narodil jsem se po válce, kdy rodiče unavení z válečných hrůz zatoužili po obyčejném, klidném rodinném životě. Opravdu to neměli lehké. Táta prchnul z Protektorátu do Polska, kde se stal příslušníkem Prchalova legionu a mou maminku poznal až v Rusku, kde si ji i vzal. Pokud jde o mě, já studoval čtvrtým rokem „vejšku“, když přišli Rusové a „dočasně“ obsadili tuto zemi. Moje matka mi toho o Sovětském svazu vyprávěla tolik, že mi už první den okupace bylo jasné, že s reformami je definitivní konec a že i mírný liberalismus Novotného éry bude pro okupanty neúnosný. Řešení bylo jediné. Emigrace.

Zatím, co tvůj táta utíkal před Němci k Rusům, ty jsi třicet let poté musel utíkat před Rusy...

Ano. Skoro to svádí až k románovým fabulacím. Přesto takových osoudů byly tisíce. Pro střední Evropu jsou takové příběhy bohužel zcela banální. Z bývalých přátel se stávají nepřátelé, z osvoboditelů okupanti. Není náhodou, že v letošním roce šedesátého výročí konce II. světové války se rozproutila diskuze o tom, zda sovětsí vojáci přinášeli do osvobozovaných zemí svobodu nebo jen totalitní režim podobný tomu předchozímu. Zvláště těžce to pocítují v pobaltských zemích.

Vratme se ale k tvému otci...

Táta se narodil ve Zbraslavicích, kde měl můj děda firmu Fischel & Steiner - obchod se zbožím střížním. Neznal jsem ho a mnoho o něm nevím, jen že měl později i zastoupení jízdních kol zn. Vlačovka. Můj otec dostal v Kolíně znamenitou židovskou výchovu od rabína Federa, kam chodil na náboženství. Později začal

během vysokoškolských studií koketovat s levicovými studentskými organizacemi a začal inklinovat ke komunistickým idejím. Než dostudoval práva, byla už situace natolik vyhrčená, že otec pochopil, že jako levicově orientovaný intelektuál a navíc Žid nemá doma naději a musí z Protektorátu prchnout. To se mu 15. března 1939 podařilo a stal se vojákem polského legionu.

Co bylo dál ?

Původně měli všichni bojeschopní muži odjet z Polska na Západ, ale někteří důstojníci v čele s pplk. Svobodou požádali sovětské velvyslanectví v Polsku o možnost odjezdu jednotky do SSSR. Sověti souhlasili a otec se tak octnul 18. září 1939 v Rusku. Tam se později zúčastnil v Buzuluk formování I. čs. samostatného praporu a s touto jednotkou se zúčastnil i charkovské operace, kde byl u Sokolova těžce zraněn a přišel o ruku. V armádě přesto zůstal a jako příslušník II. paradesantní brigády byl vyslán na Slovensko pomáhat povstalcům. Spolu s ním byla v brigádě i má matka, která v té době

už byla v jiném stavu a nakonec při těžkých ústupových pochodech v horách potratila. Oba se vrátili do vlasti, táta jako štábní kapitán, máma jako nadporučík. Já jsem takové „oficírské“ dítě.

Zůstal otec po válce v armádě ?

Ne. Poměrně brzy demobilizoval a začal být aktivní v politice a stal se poslancem za karlovarský kraj, později náměstkem ministra vnitřního obchodu. Z hlediska tehdejší situace měl ideální předpoklady pro rychlou kariéru. Byl zasloužilým válečným veteránem a invalidou z východní fronty, navíc vystudovaný právník s levicovou minulostí. Pohoda však trvala jen do doby, kdy začala antisemitská kampaň maskovaná importovaným sovětským antisemitismem. Začaly procesy a Židé cítili, že opět začíná jejich pronásledování. Mnoho náměstků ministrů bylo souzeno a odsouzeno. My jsme bydleli na Letné ve Veverkově ul. č. 3, ve stejné ulici v č. 6 bydlel náměstek ministra zahraničí Margolius. V procesu se Slánským dostal trest smrti a byl pověšen. Bylo to velmi obtížné období a každé zazvonění mohlo být tím osudovým. Nakonec se vlna procesů převálila a otec zůstal ušetřen. Možná to bylo tím, že byl válečným invalidou od Sokolova, svou roli mohlo hrát i to, že se v Sovětském Svazu oženil. To jsou ovšem jen moje spekulace, scénáře tehdejších procesů měly i neměly svou logiku a lidé do nich byli vybíráni mnohdy na základě zcela absurdních důvodů. Prostě měl „kliku“.

Mluvíme-li o antisemitismu té doby, připomeňme, že bývalý komunistický režim záměrně snižoval významnou účast Židů ve spojeneckých armádách a raději popisoval, jak „trpné“ a bez „odporu“ se nechávali vraždit v plynových komorách...

Ignorování židovské vojenské angažovanosti bylo integrální součástí tehdejší komunistické interpretace dějin II. světové války a domácího odboje. V té hrála nejdůležitější roli sovětská ▶

► armáda, v odboji pak jen komunistické skupiny. Vše ostatní – včetně židovské vojenské aktivity – muselo být potlačeno a zapomenuto. Ostatně nechme mluvit statistiky. Židů bojovalo jen v sovětské armádě přes 600 000, v armádě USA přes 500 000, v britské okolo 60 000 a jen v Palestině se postavilo do zbraně 30 000 mužů. V celé Svobodově armádě bylo přes 30 % židů. Každému doporučuji si o této problematice přečíst dvě výborné knihy Ericha Kulky, který se podrobně zabývá podílem židovských vojáků v armádách spojenců. Tyto objektivní informace jsou pádnou odpovědí na komunistické dezinformace o Židech, kteří se nedovedli bránit. Stejně jako v době II. světové války, tak i nyní Židé prokazují svou statečnost a vojenskou schopnost při obraně Izraele.

Vratme se k tobě. Jak se vyvíjel tvůj život po odjezdu z tehdejší ČSSR ?

Už jsem se zmínil, že jsem studoval slavistiku a poté přestoupil na estetiku. Ve čtvrtém ročníku došlo k srpnové okupaci. Odjel jsem do Rakouska a tam v železárnách koncernu VÖEST (za války Herrmann Göring Werke) jsem makal až se ze mě kouřilo. Byl jsem tam až do února 1969, kdy jsem odjel do New Yorku. Tehdy totiž senát USA vyhlásil, že ve světě jsou dvě katastrofické zóny, kterým je zapotřebí pomoci. Byla to Biafra a naše Československo. Lidem z těchto postižených oblastí bylo umožněno přijet do Států mimo přísné každoroční migrantské kvóty. V New Yorku jsem měl spoustu nejruznějších příležitostí „jobů“, nakládal jsem auta rolemi textilu, dělal nočního uklízeče, ale také účetního. Po nějaké době jsem získal stipendium a odjel na univerzitu v Yale. Uznali mi mé pražské studium, dostudoval jsem slavistiku a po promoci určitou dobu učil v Michiganu, později na univerzitě v Harvardu. Poté jsem získal definitivní profesuru na Pennu (University of Pennsylvania), kde jsem dosud a kde vyučuji srovnávací literaturu. Vedle výuky samozřejmě publikuji, některé knihy vyšly i v češtině. Vedle univerzitního úvazku přednáším ještě interkulturní komunikaci (Intercultural Communication) v rámci projektu Dynamic organization.

Pennsylvánská univerzita patří mezi prestižní americké vysoké školy, pokus se jí trochu popsat

Penn patří do tzv. „Břečtanové ligy“, což je název skupiny několika nejstarších, nejlepších a tedy i nejprestižnějších univerzit v USA. Patří sem Yale, Harvard, Princeton, Coloumbia, Brown, Cornell a Dartmouth. V Pennu je 20 000 studentů o které pečuje asi 15 000 zaměstnanců (!). Součástí Pennu je i nejprestižnější ekonomická fakulta Wharton Business

School, jsou zde perfektní nemocnice, laboratoře, dílny, samozřejmě i knihovny. Daří se tu špičkovému výzkumu, který zde má ty nejlepší materiální i personální podmínky. Milovníci výpočetní techniky možná neví, že první počítač na světě byl vymyšlen a vyroben na této univerzitě v době II. světové války a dostal jméno UNIVAC. To všechno stojí samozřejmě spoustu peněz, ale univerzita je bohatá. Pozor ! Její roční rozpočet je okolo čtyř miliard dolarů!

Jaké je postavení židovských studentů na Pennu ?

Židé netvoří na Pennu žádnou malou skupinku. Z celkového počtu studentů je jich asi 30 % t.j. okolo sedmi tisíc osob. V tomto údaji jsou ovšem podchyceni jen ti, kteří se k židovství oficiálně hlásí, takže skutečný počet bude ještě vyšší. Studenti zde mají svou organizaci Bar Hilel, která zajišťuje náboženské i sekulární potřeby. Samozřejmě, že jsou zde zastoupeny všechny nejdůležitější proudy judaismu – ortodoxní, konzervativní, liberální či reformní i rekonstrukcionistické. Samostatnou kapitolou jsou lubavičtí Židé, kteří se vyznačují značnou dravostí a ostatní se jim raději vyhýbají. Různé synagogy jsou zde samozřejmostí. K rozvíjení židovského náboženství, kultury i folkloru jsou zde velmi dobré podmínky. Svobodný duch univerzity velmi dobře koresponduje se svobodou myšlení, která je pro židovství příznačná. V judaismu nikdy nemohlo a nemůže existovat jediné a pravé vyznání či učení. Hojně uznávané články víry, které formuloval učený Maimonides, zůstaly vždy vyznáním jednotlivce a v žádném ohledu se nestaly vyznáním judaismu. Tato svoboda myšlení na jedné straně a neměnné znění Tóry na straně druhé tvoří základ židovské kreativity a je spolehlivou zárukou do budoucna.

Jsou nějaké kontakty mezi tvou univerzitou a naší republikou ?

Kontaktů je určitě hodně, a to jak mezi jednotlivci, tak jistě i mezi desítkami odborných pracovišť. Tyto styky však nikdo ani neorganizuje ani nesleduje, takže nemohu sloužit. Důležitou spoluprací je však vazba Pennu na ekonomický institut CERGE, který sídlí v Praze. V rámci této spolupráce pořádám už třináctým rokem letní školu. Penn má tyto školy po celém světě a já organizuji tu pražskou (Penn in Prague). Každý rok přivezu velkou skupinu studentů, pro které zde připravujeme společné i individuální programy výukového, poznávacího i společenského obsahu. Například prof. Šedivá z Karlovy univerzity jim přednáší o židovské materiální kultuře v kontextu střeoevropské civilizace. Za ta léta už zde byly stovky spokojených studentů, kteří nám pak dělají v USA dobrou reklamu. Nelze se však nezmínit o jedné velmi atraktivní české výhodě, kterou velmi oceňuji. Mohou si dát kdekoliv dobré pivo. To doma nemůžou, protože tam mají do 21 let zákaz konzumace jakéhokoliv alkoholu.

Pokud sleduješ dění v staré vlasti, pak jistě víš o názorových střetech v pražské židovské obci...

Důvody těch rozepří mají zřejmě mnohem starší kořeny a teprve nyní se vše manifestovalo do dnešní podoby. Bylo by ode mne neseriózní, abych z dálky udělal rady nebo hodnotil jednotlivé aktéry pře. Nicméně se obávám, aby ze sporu dvou skupin neprofitoval někdo třetí, kdo ve finále obě strany sporu nakonec ovládne. A to k jejich nemilému překvapení. To se stalo už mnohokrát, osvědčené scénáře lákají k recidivám.

Nedávno se mi ale stalo, že při jakémsi odborném setkání mne oslovil publicista Benjamin Kuras a nabídl mi členství v Židovské liberální unii. Zdvořile jsem to odmítl a když se mně ptal po důvodu, řekl jsem, že jsem antisemita a vysvětlil, že je to pochopitelné protože mí rodiče jsou Židé, moje manželka je Židovka a dokonce i syn, což považuji za dostatečně pádný důvod k svému postoji. Kuras se velice zachmuřil a s nepřijemným výrazem odešel. Vůbec mne nenapadlo, že by někdo mohl takový žert vzít vážně. Stalo se a jak jsem se později dozvěděl, Kuras je velkým příznivcem bývalého předsedy Obce Jelínka. Toho osobně neznám, ale určitě si tak pochmurného chlapíka ve svém týmu nezaslouží!

► Text: Milan Kalina

► Foto: Petr Bělka

IZRAELSKÝ PLÁN STAŽENÍ

Obnovení mírového procesu

Aktuálním tématem poslední doby je stažení Izraele z Pásmu Gazy a části Západního břehu. Pro naše čtenáře jsme připravili výťah z publikace, vydané nedávno Izraelským informačním centrem a Ministerstvem zahraničních věcí.

Úvod

Naděje na mír ožila v posledních měsících. Smrt Jásira Arafata a zvolení jeho nástupce, Mahmuda Abbáse posílilo očekávání nové éry v izraelsko-palestinských vztazích. Izraelský plán stažení, který byl poprvé představen v prosinci 2003, měl být v tomto směru významným krokem vpřed.

Od chvíle, kdy se v roce 1967 po Šestidenní válce dostaly Judea a Samaří (tj. Západní břeh) a Pásmo Gazy pod izraelskou správu, byl jejich status otázkou. Izrael byl donucen vybojovat tuto válku v sebeobraně a dotyčná území nebyla považována za územní zisk, ale měla hrát roli v eventuelních mírových vyjednáváních.

Ačkoliv Izrael váží k těmto územím historická pouta, bezpečnostní potřeby a jiné důležité zájmy, nikdy nebyla jeho záměrem vláda nad velkou palestinskou populací. Izrael je vždy připraven vyjít vstříc potřebám Palestinců z těchto oblastí. Cílem je spravedlivé uspořádání, které by přineslo oběma národům opravdový mír a bezpečí.

Izrael demonstroval svou ochotu vyměnit území za mír již v roce 1979 smlouvou s Egyptem, jemuž navrátil celý Sinajský poloostrov.

Dnes směřuje Izrael ke stažení z pásma Gazy a čtyř osad v severní části Západního břehu. Mělo by jít o první praktický test možné mírové koexistence s Palestinskou samosprávou pod novým vedením Mahmuda Abbáse.

Plán byl schválen Knesetem, izraelským parlamentem v říjnu 2004. Nemůže nahradit mírové rozhovory, ale může významnou měrou přispět k jejich obnovení, podle plánu zvaného Cestovní mapa – plánu podporovaného USA, Evropskou unií, Ruskem i OSN. Izrael doufá, že přímé rozhovory s Palestinci povedou ve finále k nastolení

mírových vztahů mezi Izraelem a palestinským státem.

Plán s sebou samozřejmě nese určité riziko, ale Izrael v něm vidí příležitost, která za to stojí.

Zrození plánu

Plán stažení byl schválen izraelským kabinetem 6. června 2004 a Knesetem 25. října 2004, ale představen byl již 18. prosince 2003 premiérem Šaronem v projevu na 4. hercelijské konferenci. Na konferenci, která se stala jakýmsi každoročním summitem nejvlivnějších izraelských a zahraničních představitelů, tehdy řekl: „Jako všich-

Nicméně pokud Palestinci během nejbližších měsíců nezačnou plnit plán podle Cestovní mapy, Izrael podnikne unilaterální bezpečnostní krok - plán stažení.“

Tento krok má dva hlavní cíle, řekl premiér Šaron: zvýšit bezpečnost Izraele potlačením terorismu a posílit izraelskou ekonomiku.

„Máme zájem na přímém vyjednávání, ale nehodláme ponechat izraelskou společnost jako rukojmí v rukou Palestinců. Jak jsem již řekl: Nebudeme na ně čekat věčně.“

Šaron rovněž poznamenal: „Plán stažení není v rozporu s uskutečňováním plánu Cestovní mapa. Je to spíš krok, který Izrael podnikne zcela nezávisle, v zájmu vlastní bezpečnosti. Bude realizován pouze v případě, že Palestinci budou i nadále oddalovat uskutečnění plánu Cestovní mapa.“

Dnes jsou důvody k optimismu, že Plán stažení uspěje a uspíší mírový proces tam, kde předchozí pokusy selhaly. Odchod Jásira Arafata a zvolení Mahmuda Abbáse předsedou Palestinské samosprávy otevřelo nové možnosti koordinace klíčových aspektů plánu s palestinskou stranou.

Doufáme, že jeho uskutečnění povede ke zlepšení současného stavu a stane se platformou pro obnovená jednání mezi oběma stranami.

Základní ustanovení plánu

Tato ustanovení byla 6. června 2004 schválena izraelským kabinetem. Některé detaily byly pozměněny na základě dohody mezi Izraelem a zainteresovanými stranami včetně Egypta, Světové banky a dalších.

- Židovská města a vesnice, které mají být vyklizeny, jsou rozděleny do čtyř skupin: skupina A – Morag, Netzarim a Kfar Darom v pásmu Gazy, skupina B – vesnice Ganim, Kadim, Sa-Nur a Homesh

Čeho se vzdáváme – jedna z osad v pásmu Gazy

ni izraelští občané, i já toužím po míru. Považuji za vrcholně důležité, abychom provedli všechny kroky, které umožní pokrok v řešení konfliktu s Palestinci. Nicméně pokud Palestinci neprojeví stejnou snahu, nehodlám na ně čekat věčně.“

Premiér Šaron uvedl svůj plán připomínkou tzv. Cestovní mapy, jejíž přijetí oznámil na Hercelijské konferenci o rok dříve. Vyzval tehdy Palestince: „Chtěli bychom, abyste si vládli sami ve své vlastní zemi: demokratickém, územně celistvém a ekonomicky životaschopném státě v oblasti Judeje a Samaří, který by žil v míru s Izraelem, v klidu a bezpečí... Doufáme, že Palestinská samospráva splní svoji část.

v severním Samaří, skupina C – města a vesnice bloku Guš Katif v Gaze, skupina D – vesnice v severní části pásma Gazy (Elej Sinaj, Dugit a Nissanit).

- Izrael se stáhne z pásma Gazy; z vyklizení jsou vyjmuta vojenská zařízení kolem hranice mezi pásmem Gazy a Egyptem (tzv. Filadelfská cesta), oblasti známé tunely využívanými k pašování zbraní.
- Izrael vyklidí výše jmenované osady v severním Samaří (Západní břeh) a veškerá vojenská zařízení v této oblasti. Tento krok zajistí Palestincům územní celistvost.
- Izrael, spolu s mezinárodním společenstvím, pomůže vylepšit dopravní infrastrukturu na Západním břehu, aby byla zajištěna návaznost palestinské dopravy a normální ekonomická aktivita na Západním břehu.
- Izrael bude pokračovat v budování protiteroristické bariéry. Její přesné umístění vezme v potaz humanitární ohledy v souladu s rozhodnutími izraelského Nejvyššího soudu.
- Bezpečnostní opatření po stažení:
 - Pásmo Gazy
 - Izrael bude hlídat hranice pásma Gazy, ponechá si kontrolu nad vzdušným prostorem Gazy a bude i nadále hlídkovat na jejím pobřeží.
 - Pásmo Gazy bude demilitarizováno a vyklizeno od veškerých zbraní, které nejsou schváleny izraelsko-palestinskými dohodami.
 - Izrael si vyhrazuje právo na svou sebeobranu, a to ve smyslu prevence i reakce.
- Západní břeh
 - Po evakuaci severního Samaří nezůstane v této oblasti žádná stálá izraelská vojenská jednotka.
 - Izrael si vyhrazuje právo na svou sebeobranu, a to ve smyslu prevence i reakce.
 - V ostatních částech Západního břehu budou pokračovat bezpečnostní akce dle potřeby.
 - Izrael bude pracovat na snižování kontrolních stanovišť v oblasti Západního břehu.
- Pomoc Palestincům v bezpečnostní sféře: Izrael souhlasí, že bude v oblasti pomoci a výcviku palestinských bezpečnostních složek spolupracovat s americkými, britskými, egyptskými, jordánskými a dalšími experty v zájmu boje proti terorismu a udržení veřejného pořádku.
- Hranice mezi Gazou a Egyptem: Izrael zachová v této oblasti svou vojenskou přítomnost z důvodu prevence pašování zbraní (Filadelfská cesta) do té doby, než bezpečnostní situace a spolupráce s Egyptem umožní jiné řešení.

tomnost z důvodu prevence pašování zbraní (Filadelfská cesta) do té doby, než bezpečnostní situace a spolupráce s Egyptem umožní jiné řešení.

- Izrael zváží zřízení přístavu a letiště v pásmu Gazy, podmínky je třeba dohodnout.“
- Nemovitosti: Izrael má v úmyslu předat průmyslové, komerční a zemědělské objekty mezinárodnímu subjektu (musí být teprve vybrán), který se postará o jejich využití ku blahu palestinského obyvatelstva. Izrael ve spolupráci s Egyptem zváží možnost vybudování společné průmyslové zóny na hranici mezi Gazou, Egyptem a Izraelem.
- Infrastruktura: rozvody vody, elektřiny, kanalizace a telekomunikační zařízení zůstanou na místě, Izrael bude nadále prodávat Palestincům elektřinu, vodu, plyn a palivo.
- Ekonomická ujednání mezi Izraelem a Palestinskou samosprávou zůstávají platná. Mezi ně patří mimo jiné dohoda o pohybu zboží mezi Gazou, Západním břehem, Izraelem a zahraničím, měnová politika, ujednání ohledně cel a daní, vstup palestinských pracovníků na území Izraele. V souladu se snahou o větší ekonomickou nezávislost Palestiny očekává Izrael, že v budoucnu dojde k ukončení zaměstnávání Palestinců v Izraeli. Na místo toho bude Izrael podporovat rozvoj pracovních příležitostí v pásmu Gazy a v palestinských částech Západního břehu.
- Meziresortní Komise pro přesídlení, kompenzaci a alternativní osídlení připraví legislativu potřebnou pro přesídlení a kompenzace osadníků.

Summit v Šarm el-Šajch

Izraelský plán stažení byl 8. února 2005 schválen Egyptem, Jordánskem a Palestinskou samosprávou na společném summitu v Šarm el-Šajch. Izraelský premiér Šaron a předseda Palestinské samosprávy Abbás zde vyhlásili příměří a oficiálně tak ukončili více než čtyři roky trvající násilí a terorismus.

Šaron a Abbás se dále dohodli na krocích směřujících k předání zodpovědnosti za bezpečnost na palestinských územích do

rukou Palestinské samosprávy. Izrael rovněž podnikne řadu opatření, která mají posílit vzájemnou důvěru. Mezi ně patří například propuštění stovek palestinských vězňů nebo vybudování přístavu v Gaze.

Šaron se obrátil k Palestincům s výzvou: „I vy nyní musíte prokázat, že máte sílu a odvahu ke kompromisu, že dokážete zanechat nerealistického snění, porazit síly, které brání míru a žít vedle nás v pokoji a vzájemném respektu...“

Zleva palestinský předseda Abbás, izraelský premiér Šaron, egyptský prezident Mubarak a jordánský král Abduláh

Izraelcům pak adresoval tato slova: „Máme za sebou těžké roky, prošli jsme mnoha bolestnými zkušenostmi, ale překonali jsme je. Budoucnost leží před námi. Jsme nuceni podniknout těžké a kontroverzní kroky, ale nesmíme zahodit příležitost dosáhnout toho, po čem jsme dlouho toužili: bezpečností, klidu a míru.“

Náklady na stažení

Kneset schválil 16. února 2005 konečnou verzi Plánu stažení a uvolnil celkem 3,8 miliardy šekelů (tj. 884 dolarů) k pokrytí nákladů na přesídlení přibližně devíti tisíc židovských osadníků z pásma Gazy a severní části Západního břehu a na kompenzace, které jim budou vyplaceny za ztrátu domovů a živobytí.

Proces schvalování Plánu stažení byl bouřlivý, doprovázený hlasitými protesty a demonstracemi ze strany osadníků a jejich stoupenců, kteří byli zásadně proti samotné myšlence stažení. Tyto protesty odrážely pochopitelnou nechuť lidí k opuštění jejich domovů. Ale byly i demonstrace na podporu plánu, které, jak ukázaly opakované průzkumy veřejného mínění, vyjadřovaly národní konsensus. Plán podporovalo kolem 70 procent Izraelců.

► Vybrala a přeložila Kateřina Weberová

TŘETÍ JMÉNO

Část 1. - Nomen omen

Malý seriál o zákoutích a zákonitostech židovských jmen

Židé jsou lidé. A naprosto stejně jako větší na ostatních kultur cítí a vnímají jak rodovou vazbu na tradici předků, tak i fenomén, který si v našem křesťansko-helénistickém prostředí vysloužil označení „nomen–omen“.

Líst ze Sterbebuch (úmrtní matriky z Prahy z roku 1784)

Tradicí předků nemám na mysli téměř „notoricky“ známé prohlášení „B-h Abrahámův, Izákův a Jaakovův“, protože tento Panovníkův titul má obsah daleko, daleko hlubší. Mám spíš na mysli fakt, že v 18. století se nakonec téměř každý druhý Žid v ghettu jmenoval Moše bar Jicchok anebo Jicchok bar Moše... Pojmenovávání dětí po předcích má v judaismu tradici velice silnou, dokonce tak silnou, že nepřímou ovlivnila i vznik řady tzv. typických „židovských“ příjmení. A přesto to není tradice ryze židovská anebo chcete-li „biblická“.

Stejně tak i model zvaný „nomen–omen“ není nic záhadného. Je to velice jednoduché. Proberte si jen typická česká příjmení a zkuste najít jejich kořeny. Nebyl snad každý Novák v komunitě nějak nový? Čím se asi zabývali všichni Sedláci a Formanové, Kovářové a Krejčí? Odkud se sebrali Polákoví? A jaký byl asi předek rodiny Dlouhých anebo Černých? A proč by tomu u židů mělo být jinak?

Nejinak je tomu i se jmény křesťanů. (Tento obrat je sice pro judaismus trošičku podivný, ale termín „vlastní jméno“ je v češ-

tině málo výstižný.)

Co je pro judaismus naopak velice charakteristické, je zaprvé jeho směřování „do života“. Rozhodující je tady a teď, ačkoli každé teď má svůj vliv a také svůj důsledek v potom. Něco tedy bude... Pro nedostatek terminologie, ale především pro absolutní nedostatek zkušeností toto něco nazýváme „budoucím světem“. Kdo cítí tu potřebu, může si myslit, že se tam skutečně bude pást vlk vedle ovečky a možná i pečení holoubci do úst zaletí, nicméně střízlivější myslí a méně barvotiskové obrazy líčí onen budoucí svět (olam ha-ba) cudně jako svět „dokonalé harmonie“ a basta. Ale o našem podílu na něm rozhoduje naše „ted“. Možná vám tato zmínka připadá jako nemístná odbočka, ale nenechte se mýlit! Všimli jste si například, že tradice se na oslavování svátků anebo narozenin příliš tolerantně nedívá? Vždyť čím je ten den tak výjimečný pro oslavence? Že přišel na svět? Anž by to mohl jakkoli ovlivnit anebo tomu zabránit? Pozoruhodný je ten den spíš pro jeho rodiče a pro nás ostatní. Ale je-li důvod slavit, to se pozná až časem. Všimli jste si, že v židovských pohádkách úplně chybí motiv sudiček, které by se k Plaváčkovi dostavily první noc po narození a nalinkovaly mu jeho osud přes pasáčka vepřů a drakobijce až ke svatbě s princeznou? Určitě ano. V tom případě se také podívejte na patriarchy judaismu Jaakova a Mojžíše. I oni žehnají Jisraeli teprve na sklonku své cesty.

Druhou charakteristikou judaismu je jeho neuvěřitelný respekt vůči individualitě. Je-li Vznešený Jediný, Jeden a Jedinečný, pak je jedinečný i každý jedinec. Třetím typickým prvkem, který nám naše okolí tolik vyčítá, je paradox a smysl pro paradox. A lze to dokázat přímo zalistováním v Slově. To jsou přesně ty pasáže, které každý čtenář bible většinou přeskočí. „I zplodil Matušelach... atd. atd.“ Paradoxně zde v biblických dobách narážíme na neuvěřitelně silnou rodovou tradici (tzv. toledot = rodokmeny), a přesto se každý jedinec jmenuje jedinečně. Pro nás jsou to jména poněkud kuriózní, ale pohledem do midrašů anebo jen jazykovým rozbořením zjišťujeme, že jsou to taková „nomen omen“. Chizki-jahu znamená „Mne posílil

Vznešený“, Avimelech zase „Můj tatínek je králem“, Jicchok je přeci Smíšek a Ruben – „Podívejte, narodil se mi syn!“, Debora je „včelka“, Jonáš (hebr. Jona) zase „holubice“. Faktem zůstává, že v biblických dobách se jen málokdy jména opakují. Na to upozorňuje i talmudický traktát Šabat 137b.

Tendence vytvářet „rodové řetězce“ stejných jmen se objevuje teprve v tzv. období Druhého chrámu, v židovském exilu – v diaspoře. V názorech na to, proč k tomu dochází, se odborníci rozcházejí. Ti, kteří by rádi viděli židovský živel co „nejžidovštěji“ navrhuje variantu, že v diaspoře už nebylo dost dobře možné udržet si přehled o bezprostřední vazbě na původní toledot – existuje dokonce poněkud za vlásky přitážená disciplína hledání poztrácených čeledí Jisroele, protože dnes se víceméně tuší, kdo je přímým potomkem Aharonu (tzv. kohanim) a kdo pochází z čeledi Levi, ale zbývajících deset čeledí už své „genealogické vazby“ poztrácelo. Ti střízlivější, kteří v Židech vidí právě spíš lidi než Židy, připouštějí tu nejpravděpodobnější možnou příčinu – vliv ostatních kultur. Helénismu a Egyptu.

Potřeba ritualizovat akt „udělení jména“ se spojuje s okamžikem brit mila (=obřízky) zhruba v talmudické éře (opět traktát Šabat 137b). Nicméně nabývá neuvěřitelně krásné podoby ve formě požehnání „le-tora, le-chupa u-le-maasim tovim“, tj. k nauce, pod svatební baldachýn a především ke konání dobrých skutků... (Opět náš motiv židovského směřování „do života“!). Učenci talmudu nikdy nepodváděli, poučení terorem a přestálými hrůzami po zničení Druhého chrámu, hadriánskými represemi a postupně expandujícím a v nepříteli se proměňujícím křesťanstvím a pak i islámem, cítili potřebu zachovat pilně judaismu (tradicí) a zároveň (směřování do života) přinést příběh. Příběh, který by měl svoji autoritu, ale i svoje vnitřní poselství. A tak se rodí názor, že „v biblických dobách byla b-ží přítomnost (šechina) vnímána snáze a intenzivněji, a právě ona ovlivňovala a inspirovala rodiče při udělení jmen svým potomkům, ale v dnešních (rozuměj talmudických) dobách už tento vliv nedokážeme spolehlivě vnímat, a proto je možno dát dítěti jméno po některém z bez- ➤

► prostředních anebo výjimečných předků (Joma 38b).

Co je ovšem příběh našich Moudrých proti příběhům lidovým. Tou dobou už diaspora - zejména v Evropě s vysokou dětskou úmrtností - dávno věřila tomu, že jméno po zesnulém může poměrně spolehlivě zmást anděla Smrti (o němž se ví, že je to občas takový popleta) a Vznešený okatý anděl svůj meč, který vytasil na Šimona, zase zastrčí do pochvy, protože přeci jednoho Šimona už přes práh života převedl...

Tato tendence ještě více zesílila pod vlivem kabaly, která k dosavadním příběhům přidává další, jejichž smyslem je hlubší až mystická konfrontace myšlenek judaismu s již dávno převládajícím dualismem. Kabala také přichází z představou gilgulu (= koloběhu duší).

Tou dobou se již také exilem putující židovstvo poměrně zřetelně rozdělilo na aškenázskou a sefardskou větev. Vše výše uvedené si obě hlavní skupiny nesou s sebou (podobně jako základy liturgie a tradiční postuláty judaismu), liší se pouze v drobnostech. Aškenazim jsou v udílení jmen více věrni biblické tradici a hlavně (to je pro genealogy poměrně spolehlivé vodítko) nikdy nepojmenují dítě jménem dosud žijícího předka.

Pro sefardim jsou charakteristické tři detaily: a/ Jsou v tvorbě jmen nápaditější (jaksi orientálnější) a víceméně z jejich prostředí se rodí méně obvyklá jména, naznačující buď siman (osudové znamení) zrodu dítěte - Nisan (pro toho, kdo se narodil v tomto měsíci), Nisim (narozen o chanuce, kdy zpíváme velezpěv „al ha-nisim“, tedy „za všechny divuplné zázraky, náš Sladký požehnaný...“ anebo prostě Jom Tov (svátek), Šem tov (dobré jméno). b/ Nemají potíže dávat dětem jména žijících příbuzných a c/ poměrně často respektují i matrilinéární tradici - tj. můžeme se zde setkat se jménem Mordechaj ben Sara, aniž by to nutně znamenalo, že se dítě narodilo jako nemanželské, jako pohrobek anebo v dobách, kdy platil „numerus clausus“.

Co naopak oba směry zase spojuje, je dětská úmrtnost. Je naprosto nemyslitelné, že by rodiče dali dalšímu dítěti jméno potomka, který jim zemřel. A zde se dostáváme také ke kořenům poměrně rozšířených aškenázských jmen Alter/Alta (tj. „dospělý/á“) anebo Zajde (= dědeček), v sefardském prostředí pak s variantami Mercado/Mercada (prodáný/á). Ve snaze „ošálit anděla Smrti“ aškenázští rodiče dítěti vůbec jméno jakoby nedali, v nebeských knihách mu prostě nikdo neotevřel kolonku a tak Vznešený anděl nemohl

jaksi „účtovat“. Své „synagogální“ jméno pak dostávali tyto „hidden-children“ zpravidla až v plnoletosti. V sefardském prostředí zase rodiče novorozence na pár dní „prodali“ (podobně jako se v tradičním židovském prostředí prodává před pesachem chamec), čímž také patřičně zamotali hlavu nebeské byrokracii. Třetím způsobem (pro nás třetím kořenem pro zrod jména) je varianta „ben Cijon“ (východoevropské Benčik). Věřilo se totiž, že anděl Popleta snad bude respektovat přinejmenším to, že je to dítě Sijonu, tedy tak trochu z „mišpoche“.

Usmíváte se nad pověřivostí ghetta? Zadržte, prosím, na chvíli. Není kouře bez ohně. Všechny tyto způsoby mají totiž své opodstatnění v příběhu a v podobenství,

Ukázka z familantské knihy z Kasejovic

Jaroslav Achab Haidler

– povoláním ředitel a herec ústeckého Činoherního studia, se již léta zabývá mapováním židovských hřbitovů v Čechách a na Moravě. Při čtení, fotografování a evidování náhrobků se pochopitelně setkává s tisícovkami židovských jmen. Rádi bychom čtenářům nabídli několikadílný seriál na toto téma z pera člověka, který ač není v tomto oboru profesionálem, patří k velkým znalcům židovství a dovede o něm vyprávět s takovým zaujetím, jako málokdo.

které nás učí talmud: „Čtvero skutečností dokáže změnit Úradek nebes: charita, modlitba, změna jména a změna dosavadního chování...“ (traktát Roš ha-šana 16b)

Do kategorie „lidových“ příběhů, které judaismus vstřebal tak urputně, že jim už skálopevně věří, patří představa, že tzv. př-

jmění byla Židům „vnucena“ na sklonku 18. století. To je však jen část pravdy. Židé skutečně necítili potřebu „přijmení“ tak silně jako nežidovské okolí. Už proto, že v něm byli zastoupeni daleko menším procentem a tak nebylo tolik zapotřebí označit si mezi sebou Jíru Dolejše a Jíru Hořeného. Pouze knížata ducha a potomci skutečně slavných dynastií učenců a mudrců si ponechávali za jménem přídomky, arabsko-hebrejské a latinské varianty jména svých předků anebo (to poměrně často) toponyma. Přídomky typu Ostereich, Naš (= Nikolšpurker), Loschitz (Loštický), Lifchowitz apod. nacházíme na náhrobcích už z doby před lety 1789-93, kdy k „násilným“ udílením příjmení dochází. Pro rozlišení stejného jména stačilo židovské i nežidovské komunitě použít přezdívku, která zpravidla vycházela buď ze synagogální funkce (šámes, sofer, binder) anebo z řemesla, jímž komunitě přispíval: Kacef (= řezník), Coref (= cizelér). Naopak pravdou je, že v okamžiku, kdy se svět strojí k napoleonským válkám a poté i k průmyslové revoluci a osvícenství, je byrokratizace státního aparátu už natolik velká, že vrchnost zákonitě potřebuje poměrně detailní přehled o všech daňových poplatnících a potenciálních „kanonenfutrech“. A tak každý (Žid nežid), na kom do té doby žádné příjmení neulpělo, dostává ho jaksi násilím. Stejně tak živě si dovedu představit, že v rámci malé invence fasovali nešťastní židáčci své Gross, Klein, Schwartz a Weiss jako na běžícím pásu, že si své Liliensteiny a Diamanty skutečně zaplatili, a ti, co vrchností leželi obzvlášť v žaludku, přišli holt k hanlivějším variantám Kahlkopf, Rojtšwanc apod.

Podobně vtíravě se nabízí i představa, že tzv. civilní jména si Židé osvojují zhruba v těžké době, takže v křesťanských pramenech figurující Moritz Lederer a Moše Lederer z místního židovského hřbitova jsou jedna a tatáž bytost. Že většinu Maxů volávali k Tóře jménem Mordechaj a každého Emmanuela jménem Menachem. A Arje Jehuda Lejb se na úřadech podepisoval jako Leopold až od konce 18. století. (Ženským jménům se dnes vyhýbáme záměrně, protože jim chceme věnovat některý z dalších dílů.) Ale i tato představa je nepřesná. Jakousi formu „civilního“ jména užívají evropští Židé již od století dvanáctého (!), což snadno doloží každý archivář.

► Achab Haidler

► Foto: Archiv autora

PŘED TŘICETI LETY

zemřel Samuel Hugo Bergmann

Letos 18. června uplynulo 30 let ode dne, kdy v Jeruzalémě zemřel ve věku 92 let pražský rodák Samuel Hugo Bergmann, významný filozof a přední osobnost sionistického hnutí.

Pocházel z chudé židovské nábožné rodiny; otec byl obchodním cestujícím a matka se starala o rodinu a o domácnost. Malý Hugo navštěvoval cheder (základní židovská škola), Talmud Tóru a německou obecnou školu na Starém Městě Pražském. Po úspěšném zakončení lycea (střední školy), kde byl jeho spolužákem a přítelem Franz Kafka, studoval v letech 1901 až 1905 na pražské Karlo-Ferdinandově univerzitě chemii, matematiku, fyziku a filozofii. 18. prosince 1905 byl promován doktorem filozofie.

Již jako středoškolský student se Bergmann zajímal o židovství a sionismus; stal se členem studentského sionistického sdružení Bar Kochba, centra tehdejšího židovského kulturního života v Praze, a mládežnického hnutí Blau-Weiss (Modro-bílý). Od roku 1903 publikoval články se sionistickou tematikou. Významnou roli v jeho vývoji a směřování sehrálo seznámení s filozofem Martinem Buberem (1870–1956), jehož duchovní chápání sionismu a etické a filozofické postoje mu byly blízké a silně jej ovlivnily.

Po dosažení doktorátu přijal Bergmann roku 1906 místo knihovníka v pražské německé univerzitní knihovně, kde působil s přestávkou do roku 1919. Za první světové války (1914–1918) sloužil v rakouské armádě s hodností poručíka a v závěru jako kapitán.

Když válka skončila, zapojil se Bergmann s plným elánem a energií do aktivit nedávno vzniklé Národní rady židovské v Praze, usilující o uznání židovské národnosti a rovnoprávné postavení Židů v novém československém státě. Stal se členem levicové sionistické organizace Hapoel hacair (mladý dělník). Na prvním národním kongresu Židů v Československu v Praze ve dnech 4. až 6. ledna 1919

pronesl v hebrejštině úvodní zahajovací proslov. Nedlouho poté byl vyslán jako člen delegace Národní rady židovské do Paříže k jednáním na mírovou konferenci; mimo jiné jednal s Dr. Edvardem Benešem, tehdejším československým ministrem zahraničních věcí v záležitosti zařazení klauzule o ochraně Židů do mírové smlouvy. Téhož roku zastával po dobu několika měsíců též funkci tajemníka kulturního oddělení sionistické exekutivy, založené v Londýně.

V květnu 1920 Hugo Bergmann emigroval jako přesvědčený sionista do Palestiny. Hned po příchodu do Jeruzaléma se zapojil do tamějšího politického i kulturního dění; velmi aktivně působil zejména v levicovém sionistickém dělnickém hnutí. Stal se členem radikální skupiny sionistů – minimalistů. Pomáhal zakládat Histadrut ha-ovdim (federaci pracujících) a byl zvolen členem jejího výkonného výboru. Získal místo ředitele židovské národní univerzitní knihovny, které zastával do roku 1935.

Roku 1925 založil Hugo Bergmann spolu s vynikajícími vědci a veřejnými činiteli Judou L. Magnesem (1877–1948), Gershomem Scholemem (1897–1982), Martinem Buberem, Ernestem Simonem a Arthurem Ruppinem organizaci Brit Shalom (1925–1933), usilující o arabsko-židovské porozumění a dohodu (v této činnosti pokračoval Bergmann také ve sdružení Ihud, založeném roku 1940 Magnesem). Pozorně sledoval průběh příprav založení Hebrejské univerzity v Jeruzalémě a její slavnostní otevření 1. dubna 1925. V článku „Duch v Palestině“, uveřejněném v pražském sionistickém týdeníku Selbstwehr krátce poté, 3. dubna 1925, Bergmann hodnotil kriticky kulturní a duchovní vývoj židovské Palestiny. Upozorňoval na nedostatky, které spatřoval téměř ve všech oblastech kulturního života. Konstatoval, že znovuzrození hebrejského jazyka je zázrak, ale nesmí se zavírat oči před chu-

dobou mluveného jazyka; počet používaných pojmů je malý a omezený. Na školách nemají žáci téměř žádné učebnice atd. Soudil, že tak jako příroda, ani národ nemůže přeskočit žádný stupeň vývoje. Natio non facit saltum. Nicméně je projektem založení Hebrejské univerzity v Jeruzalémě odvaha k takovému skoku. „Je odvážným činem a podařit se může pouze tehdy, když jí bude poskytnut potřebný klid ke tvorbě a dány k dispozici značné duchovní a materiální prostředky. Uspějeme-li přitom, pak to bude znamenat novou epochu v duchovních dějinách židovství“.

Se svou bývalou vlastí, s Československem, a se svými bývalými přáteli a spolupracovníky, se spisovatelem Maxem Brodem, se šéfredaktorem Selbstwehru Felixem Weltschem i s jeho bratrem Robertem a dalšími udržoval Bergmann, byť jen sporadicky, kontakt. Vysoce si vážil a ctil prvního prezidenta ČSR Masaryka, jehož život i filozofické dílo dobře znal. Když v dubnu roku 1927 T. G. Masaryk přijel na historickou návštěvu do Palestiny, uvítal jej vřelými slovy v obsáhlém článku v deníku Haarec jako významnou světovou osobnost, jako velkého státníka, filozofa, přítele a zastávce Židů. Hugo Bergmann provázel prezidenta po prostorách knihovny Hebrejské univerzity a měl s ním i dlouhý, užitečný a přátelský rozhovor. Masaryka zajímaly nejen vystavené exponáty, rukopisy, autografy, sbírky dopisů a portréty slavných židovských osobností, ale explicitně se Bergmanna vyptával na stav současné palestinské společnosti židovské a arabské, na poměry ve školství, vydávání učebnic pro mládež, na moderní hebrejské písemnictví, znovuožívání hebrejského jazyka, i zda existuje hebrejský těsnopis. Po skončení prohlídky knihovny, po zevrubném rozhovoru, se prezident Bergmanna zeptal, jak dlouho už je v Palestině a zda toho nelituje. Se slovy „Mějte se dobře“

a s poděkováním se s ním přátelsky rozloučil.

Bergmannovo vědecké, pedagogické a veřejné působení

Vědecká, publikační a přednášková činnost byla bohatá a rozmanitá. V říjnu 1928 začal jako lektor na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě přednášet moderní filozofii. Roku 1935 byl jmenován profesorem pro moderní filozofii. Téhož roku se stal prvním rektorem Hebrejské univerzity a tuto funkci vykonával do roku 1938. Po určitou dobu byl také děkanem filozofické fakulty. Emeritován byl roku 1955. V červnu 1959 mu Hebrejská univerzita udělila titul doctor honoris causa. Roku 1925 se Bergmann stal jedním ze zakladatelů a vydavatelů Kirjat Sefer. Později spolupracoval s Encyclopaedia Hebraica a Encyclopaedia Judaica a byl členem redakčního kolektivu a vydavatelem filozofického čtvrtletníku Iyyun.

Bergmannovy hlavní intelektuální zájmy byly věda a náboženství. V postojích k vědeckým problémům můžeme u něj rozeznávat dvě období. V průběhu prvního byl ovlivněn Franzem Brentanem (1838–1917), rakouským filozofem, zakladatelem tzv. deskriptivní psychologie (Brentanovým žákem na vídeňské univerzitě byl také T. G. Masaryk). Od konce 19. století se Praha stala baštou filozofie a vědy. Brentanovská filozofie našla zde svého nejvěrnějšího stoupence v profesoru Antonu Martym, jehož přednášky na německé univerzitě poslouchali také Bergmann, Brod, Max Wertheimer a další. Oskar Kraus, Emil Utitz a Hugo Bergmann patřili k nejloajálnějším brentanovcům (roku 1932 založil Oskar Kraus v Praze Brentanovskou společnost a Brentanův ústav). Bergmann vztahoval své bádání hlavně k analýze fenoménu vnímání a jistoty. V období druhém působila na něj novokantovská škola, zejména její přední zástupci, filozofové Ernst Cassirer (1874–1945) a Herrmann Cohen (1842–1918). Bergmann v té době publikoval v hebrejštině řadu vědeckých prací o Immanuelu Kantovi (1724–1804; Kantův filozofický systém, O dějinách nové filozofie po Kantovi), o Maimonidesovi (Moše ben Maimon 1135–1204; Filozofie S. Maimona), o myslitelích 20. století, jakož i o epistemologii (teorii poznání) – Idea a realita, Příspěvek k filozofii Bubera a Fichteho, Víra a rozum: uvede-

ní do moderního židovského myšlení, Úvod k výuce a logiky aj.

Roku 1954 Bergmann získal za svou knihu Uvedení do logiky cenu státu Izrael. Rok před svou smrtí (1974) byl jmenován laureátem a obdržel podruhé cenu státu Izrael.

Ve svých představách a názorech na víru a náboženství vycházel Bergmann převážně z racionalismu a antropocentrismu. Jeho postoje k náboženským problémům byly ovlivněny Martinem Buberem, Rudolfem Steinerem (1861–1925), hlasatelem antroposofie a parapsychologie, Franzem Rosenzweigem, křesťanskými mysliteli i indickými filozofy. Svou víru chtěl Bergmann žít jako přímou zkušenost, jako „setkání“ s Bohem. Zdůrazňoval dialektickou povahu tohoto setkání a hlavní jeho formy spatřoval v modlitbě a naslouchání hlasu Boha.

Člověka pokládal za spojence Boha. Svá bádání a pozorování o otázkách náboženských shrnul v knize Myslitelé a věřící.

Hugo Bergmann udržoval po celý svůj život vědecké i osobní styky s mnoha židovskými i nežidovskými učiteli, mysliteli a vědci. V rodné Praze s Franzem Kafkou, Maxem Brodem a Felixem Weltchem; dále se stýkal s Franzem Brentanem, Karlem Strumpfem (1848–1936), německým filozofem, psychologem a muzikologem, s Albertem Einsteinem (1878–1955), Rudolfem Steinerem, E. Cassirerem, H. Cohenem, s kolegy na Hebrejské univerzitě (D. H. Banethem, M. Feketem, S. D. Goiteinem, J. Guttmannem, L. Rothem, M. Schwabem a dalšími). Ke svým blízkým přátelům počítal německého židovského intelektuála, stále hledajícího mesiášskou

sílu, Waltera Benjamin (1892–1940), Gershoma Scholema, Martina Bubera a další.

Jako známý a věhlasný vědec, filozof a myslitel i veřejný činitel byl Bergmann zván na různé kongresy, symposia, semináře a přednášková turné do USA, Kanady a mnoha zemí Evropy. Dvakrát přítom navštívil také Československo (1937 a 1946). Jako veřejně působící činitel stál v čele židovské delegace Palestiny na panasijské konferenci v New Delhi. Bergmann ovládal devět jazyků – kromě němčiny, češtiny a hebrejštiny mluvil také anglicky, francouzsky, italsky, řecky, latinsky a arabsky.

Bergmann byl dvakrát ženatý; jeho první žena Else Fanta, s níž se oženil roku 1908, pocházela ze známé pražské židovské intelektuální rodiny Mordechaje a Berthy Sohrových. Působila na filozofickém oddělení pražské německé univerzity. Byla vzdělaná a založila antroposofickou lóži. Její salon navštěvovali filozofové a literáti, mj. Bergmann, Kafka, Brod a F. Weltch. Po druhé se Bergmann oženil roku 1936 v Jeruzalémě s Eskou Elsou Burgchardtovou (rozvedenou Scholemovou), narozenou v Hamburku. Začala studovat medicínu v Heidelbergu, kterou ale nedokončila. V Palestině se orientovala na filozofii a pracovala v knihovně jeruzalémské Hebrejské univerzity. Z obou manželství měl Bergmann pět dětí.

Životu a dílu S. H. Bergmanna se dostalo v Izraeli i v některých jiných zemích vysokého ocenění již za jeho života. Byl zvolen čestným členem Mezinárodního institutu filozofie a také členem Národní akademie věd Izraele. U příležitosti jeho 70. narozenin byla založena cena S. Hugo Bergmanna a byl jmenován čestným občanem Jeruzaléma. Jen nemnoho osobností, relevantních pro Česko a pro Izrael, přispělo do kulturní pokladnice obou národů tolik jako Bergmann; jeho jméno nicméně zůstávalo v naší zemi po dlouhá léta téměř tabu. Naše dnešní vzpomínka na jeho úmrtí před třiceti léty chce být alespoň částečnou dílčí splátkou tohoto dluhu.

► Koloman Gajan

► Foto: www.jewishgen.org/AustriaCzech, servertrest.trest.cz/kafka/

ZPRÁVA O PROJEVECH ANTISEMITISMU

Česká republika 2004

Fórum proti antisemitismu (FPA) zahájilo činnost v lednu 2003 jakožto centrální evidenční místo pro antisemitské projevy zaznamenané židovskými organizacemi v ČR. Hlavním výstupem FPA za minulý rok je Zpráva o projevech antisemitismu v ČR, z níž vybíráme to nejpodstatnější.

Útoky na člověka

Evidujeme jakýkoliv fyzický útok proti člověku proto, že je Žid či je za Žida považován. Zatímco v roce 2003 nebyl žádný takový útok zaznamenan, v roce 2004 je evidováno 5 takových útoků:

1. 13. března 2004 v Mohelnici na Šumpersku zaútočil dvaatřicetiletý muž na svého třiašedesátiletého souseda sprejem s pokřikem „ty židovská svině, dávno už jsi měl být zplynovaný“. Poté oběti tloukl hlavou o zed.

2. 8. června 2004 fyzicky napadla skupina skinheadů židovského muže poté, co si všimli izraelské vlajky uvnitř jeho auta.

3. 18. července 2004 byl fyzicky napaden návštěvník synagogy v Krnově. Dva mladíci na něj nejprve pokřikovali: „Vypadni, Jude!“, poté do něj strkali.

4. 4. srpna byl v Praze v Jáchymově ulici napaden nezletilý chlapec v tradičním židovském oblečení. Přibližně čtyřicetiletý útočník na chlapce nejprve urážlivě pokřikoval, poté jej povallil na zem.

5. 11. srpna 2004 během zkoušky Pražského filharmonického sboru napadl jeden jeho člen svého kolegu s výkřikem: „Ty židovská svině, ty hajzle, my tě odtud dostaneme.“

Ničení majetku, židovských hřbitovů a památníků

Jde o fyzické útoky na židovský majetek, které nejsou životu nebezpečné. Spadá sem i vyrývání nebo psaní protizidovských symbolů či sloganů na židovský majetek či majetek spojovaný se Židy či židovstvím. Ve zkoumaném období jsme zaznamenali devět takových incidentů, což je více než dvojnásobný nárůst oproti roku 2003.

15. března 2004 (65. výročí okupace země nacistickými vojsky) bylo v Teplicích poničeno šest náhrobků na jediném dosud fungujícím židovském hřbitově na severu Čech. Poničeny byly v loňském roce i židovské hřbitovy v Trhovém Štěpánově, v Hranici na Moravě

V květnu byly vyryty do zdí synagogy v Krnově nacistické symboly a rasistické nápisy. Zhanobeny byly židovské památníky v Bohumíně (ten dokonce třikrát) a v Ostravě.

Obtěžující chování, demonstrace, koncerty

Uvádíme jen několik z celé řady incidentů.

V lednu se do vesnice Chroustovice na Chrudimsku sjelo přibližně 200 skinheadů na koncert rasistických hudebních skupin z Čech, Slovenska, Polska a rovněž ruské skupiny Kolovrat, která otevřeně vyzývá k boji proti Židům. Podobných koncertů se v průběhu roku uskutečnilo více.

V březnu byli v Ostravě během fotbalového utkání mezi místním Baníkem a 1. FC Brno obviněni dva příznivci brněnského klubu z trestného činu hanobení národa, rasy a přesvědčení. Na příznivce Baníku pokřikovali: „Polští Židé do plynu!“ V září pak bylo ze stejného činu obviněno sedm fanoušků Sparty, kteří na příznivce Baníku křičeli: „Kdo je špína české ligy? No přece polští Židi.“

V dubnu se v Praze na Vysoké škole ekonomické uskutečnila přednáška Jamala Al-Jamala, palestinského Chargé d'Affaires v Praze. Al-Jamal zde mimo jiné označil palestinský boj proti Izraeli za národně-osvobozenecký boj podle Charty OSN a Izrael odsoudil za nejodpornější rasistické a nacistické praktiky. Izraelskou politiku označil za genocidní.

V září proběhla veřejná přednáška Michaela Jonese, vydavatele amerického antisemitského měsíčníku Culture Wars, který byl pořadatelem představen jako odborník na historii, s názvem „Kořeny dnešního judaismu“. Organizovala ji v pražských Emauzích skupina okolo internetového magazínu Katolickrevue. Jones mimo jiné označil Židy za syny satana a vynálezce revoluce a mesiánství. Synagogy

označil za revoluční buňky. Přednášky se zúčastnila i skupina pražských neonacistů.

Literatura a média

Články sklouzávající k antisemitským vyjádřením jsou často uveřejňovány v Haló novinách. Například 3. dubna 2004 píše Václav Jurn v článku Velký chaos: „Izrael se za mimořádně štědré a vojensky účinné pomoci Spojených států a mezinárodní sionistické organizace zmocnil silou zbraní, ohněm a mečem celých čtyř pětina území Palestiny a vyprovokoval národní tragédii palestinského lidu, která nemá konce. Již 37 let okupuje zbývající území dobyté Palestiny a arogantní teroristickou politikou blokuje veškeré cesty ke spravedlivému urovnání a míru... Proč se mu daří udržovat Blízký východ ve stavu permanentní okupace a vojenské hrozby všem okolním zemím? Má totiž oddané mediální spojení po celém světě a k ospravedlnění svého státního terorismu zneužívá, a to je velice podlé, účasti světové veřejnosti s tragickým osudem evropských Židů za 2. světové války.“

Několik antisemitských článků se objevilo i na stránkách internetového magazínu Katolickrevue.

Latentní antisemitismus

Vzniká především na základě podvědomého lidového antisemitismu, který zahrnuje předsudky, stereotypní představy, apriorní podezření, iracionální pocity, po generace neměnnou symboliku či slovní reakce. Projevuje se především jako bezděčné poznámky, často neuvědomělé použití zažitých frází.

Nebezpečné jsou snahy devalvovat pojmy holocaust a antisemitismus. Pobuřujícím vyjádřením tohoto typu byl článek poslance KDU-ČSL Jiřího Karase uveřejněný v MfD 18. února 2004: „Právě tak jako norimberské zákony nepovažovaly Židy za dostatečně lidi, ale za překážející méněcennou rasu, ani dnes se počaté dítě nepokládá za dostatečně člověka, a dokonce ani za žádného člověka. To je ono přítomné, příšerné, skutečné „šoa“...“. Karas tímto relativizoval pojem šoa, které, jak v reakci na článek napsal ředitel židovského muzea Leo Pavlát, bylo svou monstrózitou jedinečné. V reakci na to pak Michal Semín v článku „Monopol na utrpe-

ní?“ na webovém magazínu Katolickrevue vybízí „Pavla a spol.“ k omluvě za „největší holocaust dějin“ – odsouzení a utrpení Ježíše Krista.

O několik dní později vychází v Reflexu článek Michala Komárka, popisující diskusi z jedné venkovské hospody, jejíž osazenstvo debatovalo o tom, zda Hitler byl, či nebyl Žid. Jak autor článku píše: „Pozadím diskuse bylo totiž hluboce zakoreněné přesvědčení, že Židé ovládají svět – politicky, hospodářsky, zákulisně. V takto nastavené úvaze je pak Hitlerovo židovství v podstatě samozřejmou tautologií – byl nesmírně mocný, navíc to byla pěkná švině. Byl to tedy Žid.“

Shmutí a souvislosti

Projevy antisemitismu v České republice zůstávají i v roce 2004 v porovnání s ostatními zeměmi v regionu na relativně uspokojivé úrovni. Oproti loňskému roku však byl zaznamenán nárůst antisemitských projevů ve všech kategoriích. Zatímco loni nebylo evidováno žádné fyzické napadení osoby, letos jich je v FPA dokumentováno pět. Vzrostl i počet poškozených židovských památek. Ze čtyř případů v roce 2003 na devět v roce 2004. Bylo zaznamenáno 27 případů obtěžujícího chování, 13 antisemitských textů a 10 případů zjevného latentního antisemitismu.

Vedle tradičních, organizovaných zdrojových skupin, je antisemitismus jako fenomén hluboce zakoreněný v široké veřejnosti. Právě o ni vedou extrémisté boj podsouváním svých lží, polopravd a účelových tvrzení. Zdá se, že právě z „nezařazené“ veřejnosti vzešla překvapivě většina námi zaznamenaných fyzických útoků proti osobám.

Zásadní úlohu v utváření „mainstreamového“ postoje sehrávají média. Výběr informací a způsob, jakým (ne)informují, de facto utvářejí postoje české veřejnosti. Z tohoto hlediska vnímáme i letos jako nepřijatelné některé články v komunistických Haló novinách.

Svou zodpovědnost by si měly uvědomit i známé osobnosti a politici, kteří se často dopustí nevhodných poznámek. Nepřijatelná je bagatelizace pojmu holocaust (viz poslanec Karas).

Kontakty

FPA sbírá informace o antisemitismu z celé ČR. Proto budeme velice rádi, když nás o jakémkoli antisemitském projevu budete informovat.

Fórum proti antisemitismu, Maiselova 18, 110 01
Praha 1, Tel.: 224 800 812, Fax: 222 318 664
Email: fpa@zplip.com

Ve dnech 31. 7. - 6. 8. proběhne v Holešově již 5. ročník Týdne židovské kultury

Program bude nadmíru bohatý. Akcí bude hned několik: koncerty, divadelní představení, promítání starších českých filmů s židovskou tematikou, přednášky, vyhodnocení výtvarné soutěže, výstavy. Vše se uskuteční ve starobylé renesanční Šachově synagoze, zámku, náměstí Dr. Edvarda Beneše, městské galerii a v kině Svět.

Jistým magnetem festivalu bude uvedení světové premiéry dramatisace románu Maxe Habeho Mise v podání předních herců pražských divadel Bohumila Švarce, Rudolfa Jelínka, Gabriela Filippi a dalších.

Z dalších významných osobností zavítá na festival světoznámý spisovatel Arnošt Lustig, se kterým bude beseda a autogramiáda. Spolu s ním přijede i spisovatel a literární kritik PhDr. František Cinger.

V pátek večer již tradičně proběhne koncert při svíčkách, tentokrát v podání paní Hany Frejkové a kytaristy Michala Hromka

Vyvrcholením celé akce bude sobota 6. srpna, kdy od 18 hodin na zámeckém nádvoří proběhne přehlídka klezmerových kapel a ochutnávka výrobků firmy Rudolf Jelínek. Ta bude probíhat již v odpoledních hodinách v prostorách Šachovy synagogy.

Podrobný program naleznete na našich webových stránkách www.olam.cz/festival. Vstup na všechny akce festivalu včetně kina Svět je volný.

■ HAKOACH

V průběhu prázdnin budeme hrát bridž každé pondělí od 18 hodin, počínaje 11. červencem v Jáchymově 3. Zájemci hlase se předem Zoše Vyoralové, buď na tel. 602 703 653 nebo na zosa@email.cz.

Dále i v průběhu prázdnin chodíme každý čtvrtek hrát od 17.30 hod. volejbal na Libeňský Meteor. Pokud by někdo chtěl posílit naše dovolenými prořídle řady, bude vítán. Informace u mne na tel. 602 316 943, nebo na hakoach@email.cz.

Stejně rádi již uvítáme Vaše přihlášky na Sportovní hry v Olomouci od 9. do 11. září 2005, opět nejlépe mailem na naši adresu hakoach@email.cz.

PŘIPOMÍNÁME, ŽE DO KONCE ČERVENCE MŮŽETE ZASÍLAT DÁRCOVSKÉ SMS NA PODPORU PROJEKTU NADAČNÍHO FONDU OBĚTEM HOLOCAUSTU

Dejte šanci těm, kteří ji neměli - pomozte lidem, kteří přežili holocaust, pošlete SMS ve tvaru **DMS HOLOCAUST** na telefonní číslo **87777** v době mezi 1. květnem a 31. červencem 2005. Cena SMS je 30 Kč plus DPH. NFOH obdrží 27,03 Kč.

Více informací najdete na www.fondholocaust.cz

Dokončení článku ze strany 2.

O našem učiteli Mojžíšovi, blahé paměti, je psáno: ‚Ten, který je po pravici Mojžíšově, vedl svou proslavenou paží‘ (Iz 63,12). On také pěl během faraónovy porážky: ‚...tvá pravice, Hospodine, drtí nepřitele‘ (Ex 15,6). Kromě toho je v Písmu mnoho míst, kde prorok hovoří o sobě ve třetí osobě. Například: ‚Hospodin tedy poslal Jerubaala, Bedána, Jiftácha a Samuela...‘ (1S 12,11) nebo: ‚Tu řekl Lámech svým ženám...poslyšte můj hlas, ženy Lámechovy...‘ (Gn 4,23). Stejným způsobem, ve třetí osobě, hovoří náš učitel Mojžíš v Tóře. Zde tak David píše z nutnosti, jak jsem již dříve řekl. Věřte, že Žalmy byly napsány pod Boží inspirací. Hovoří o Davidovi

a jeho synovi, který usedne na jeho trůn, o mesiášovi. To, co se pouze zčásti splnilo za dnů Davidovy vlády, se zcela naplní za vlády mesiášovy. Hospodin svou pravici pomáhal Davidovi, který tak přemohl své nepřátele. On bude také pomáhat mesiášovi, dokud mu nepoloží všechny národy za podnoží k nohám (Ž 110,1), neboť ony jsou jeho nepřátelé, ony ho zotročují, odmítají jeho příchod a vládu. Některé z nich (křesťanské národy) si vytvořily pro sebe druhého mesiáše. Tento Žalm byl určen pro chrámový zpěv v Davidově epoše a je předurčen i pro epochu jeho syna (potomka), mesiáše. V Žalmu se hovoří o Davidově trůnu a jeho království.“

► Překlad a poznámky: Rabín Daniel Mayer

VČERA BYLA VÁLKA

Černobílá svědectví o poválečné bídě

Evropa po druhé světové válce ve fotografii je téma ojedinělé výstavy, kterou ve Velké synagoze v Plzni připravilo občanské sdružení PRO PHOTO. Jeho kurátoři shromáždili dvě stě černobílých snímků ukazujících drs-

nou poválečnou realitu, všední situace, ve kterých se lidé ocitali v prvních mírových dnech, týdnech a měsících. Koncepce a výběr snímků je kolektivním dílem Radovana Kodery, Přemysla Řepy a Petra Kurka.

S výjimkou fotografií Jindřicha Marka byly všechny ostatní nově a z v ě t š o v á n y a v Čechách jsou vystaveny ve své premiéře. Výstava potrvá do 31. srpna 2005.

Před dvěma lety překvapilo sdružení PRO PHOTO znamenitou výstavou snímků známé cestovatelky dvojice Hanzelky a Zikmunda. Ta se stala svým způsobem fotografickou událostí roku a právem vzbudila zasloužený ohlas. Výstava, o které nyní přinášíme informaci, má všechny předpoklady, aby vzbudila zájem nejen citelů dobré fotografie, ale i všech těch, kteří tuto dobu

pamatují nebo se s ní seznamovali jen prostředkováně z vyprávění rodičů či učitelů.

Expozice je sestavena z prací dvou českých, jednoho slovenského a dvaadvaceti německých fotografů, což dává výstavní koncepci dostatečnou vypovídací šíři, aniž by utrpěla její obsahová vyváženost. Na co tedy můžeme být zvědaví ?

Z pozůstalosti fotoreportéra **Jindřicha MARKA** bylo vybráno padesát snímků, které autor ulovil na svých toulkách poválečnou Evropou. Mimo snímků z Československa jsou zde i záběry z Německa, Anglie, Polska a Maďarska. Slovenský fotograf **Viliam MALÍK** zase pečlivě dokumentoval následky bombardování Bratislavy. Dalším představeným autorem je plzeňský rodák **Vladislav VÍTEK**, který také mapuje škody způsobené bombami, ale přináší i unikátní fotografie, jak američtí vojáci věší z pontonového mostu bustu Adolfa Hitlera...

Nejvíce fotografií – přes polovinu celého souboru – pochází z Německa, kde autoři výstavy oslovili obrazový archiv Nadace pruského kulturního dědictví v Berlíně a vybrali dvaadvacet autorů, kteří snímali konec druhé světové války a první měsíce a roky poté. Připomeneme si, s čím se muselo potýkat obyvatelstvo rozbombardovaných Drážďan, Münsteru či Berlína, jsme svědky odklizovacích prací, zajišťování základních životních potřeb i počátků nové industrializace. Nejmladší fotografie souboru pochází z roku 1954 a ukazuje opakovanou demolici kupole Říšského sněmu v Berlíně. Výstava nechce suplovat historické publikace, popisky jsou jednoduché, veškeré informace načerpá vnímavý divák ze syrových snímků plných trosek, bídy a hladu. Je zde mnoho zoufalství, ale nalezneme tu i odhodlání vyrovnat se s hnědou minulostí a začít nový život.

To, že snímky vidíme v obnovené budově plzeňské synagogy, je svým způsobem na výsost symbolické. Zlo bylo vymýceno a potrestáno, účet předložený poraženým byl strašný.

► Text: Milan Kalina

LITERATURA S DAVIDOVOU HVĚZDOU

Maďarského židovského autora **IMRE KERTÉSE** pro svět objevila vlastně až Nobelova cena udělená roku 2002. Tenhle budapešťský rodák (1929) přežil Osvětím i Buchenwald a záhy si zvolil svobodné povolání spisovatele. Psal pro divadlo i muzikál, překládal z němčiny, mj. Freuda a Nietzscheho. První román, který se stal brzy slavným a zařadil autora do „vážné“ literatury, vyšel po ideologicky motivovaných problémech až roku 1975. Druhým v pořadí byl

v roce 1988 román **FIASKO**, který se nyní dostává ke čtenářům v překladu Kateřiny Pošové (Academia), a to jako třetí z jeho děl.

O Kertészovi se říká, že je autorem jediného tématu – holocaustu. I na 350 stranách téhle knihy se k němu vrací. Jeho hlavní hrdina Starý, spisovatel s malou sebedůvěrou, který měl odmala pocit, že je pro své rodiče jen přítěží, přežil Osvětím a teď píše román. A začal nejspíš psát jen proto, „aby se pomstil světu“... V postavě Starého cítíme nepříliš skrývané autobiografické prvky, druhou klíčovou postavou je redaktor Köves. Román má však složitou strukturu a několik vyprávěcích rovin. Postavy jsou vždy poněkud zvláštní, traumatizované minulostí i přítomností, vlastně tak trochu kafkovské. Smyslem románu je pak filozofický pohled na dobro a zlo jako součást našeho životního obzoru. Náročná literatura, která přináší velký čtenářský zážitek.

PEVNOST MÉHO MLÁDÍ JANY RENÉE FRIESOVÉ

(vydalo Nakl. Jaroslavy Poberové) vyšla již ve druhém, upraveném vydání. Jde o vzpomínkově laděný text, který však není přesnou autobiografií, autorce jde o umělecké ztvárnění životních příběhů, emotivně i faktograficky dokumentujících pronásledování Židů. „Již se se mnou nestýká žádná kamarádka“, píše si v deníčku v roce 1942 patnáctiletá dívka. A když se vrací po osvobození z Terezína, poznamenává si:

„Nikde nikdo, kromě maminky a mne.“

Rodiče mladé dívky nikdy neřekli, že je Židovka. Renée zprvu prožívá šťastné dětství u dědy a babičky v Mnichově Hradišti, v protektorátu se stěhuje za rodiči do Josefova, který je paradoxně tolik podobný Terezínu. Prarodiče ji vychovali jako katoličku, děda totiž židovský původ neměl, a teprve když se začaly uplatňovat norimberské zákony, se dozvídá o svém skutečném původu. Od svých patnácti do osmnácti let je zavřená v terezínském ghettu. I tam se však dají navázat přátelství, prožít drobné radosti a lásky... Kniha je přes všechny smutné osudy, které zachycuje, plná životního optimismu.

Legenda o golemovi fascinuje nejen čtenáře, ale i spisovatele, kteří se k ní neustále vrací. **INA ROTT** (donesávna známá jako Inna Mirovská, posléze Rottová) i přes svůj ruský původ

píše výbornou češtinou a má na svém kontě už přes dvacet knih. V jejím příběhu **GOLEM PROCHÁZÍ PRAHOU** přemlouvá Mordechaj Maisel svého přítele rabiho Löwa, aby stvořil golema, který by Židy, kteří nesměli mít zbraně, chránil. Rabi pak v noci se dvěma pomocníky na břehu řeky Vltavy opravdu stvoří z dovezené hlíny golema, k čemuž dojde v polovině devadesátistránkové novely. Golem pak chrání brány pražského ghetta a mimo jiné také zachrání kůži astronomovi Giordanu Brunovi. Pak náhle začne jednat samostatně, aby zachránil lidský život... Dokonce se vzbouří a postaví se i samotnému Maharalovi, který ho proto chtěl nechtěl musí zničit. Novela má tajuplnou atmosféru podobnou romanetům Jakuba Arbese, disponuje znalostí prostředí a je velmi čtivá, i když jí pojetí legendy nedovoluje vykroužit plastičtější psychologii postav. Knihu se skvělými obrázky Tomáše Řízka vydal Baset, a to hned v několika jazykových mutacích, aby si i cizinci navštěvující Prahu mohli přečíst novou verzi golemovského příběhu.

Nakladatelství Aleše Fuchse Faun vydalo knížku nevelkou rozsahem, ale důležitou významem. Dva Východočeši, lékař **RUDOLF KLEN** a regionální politik **PETR NARWA**, přinášejí v publikaci s názvem **VRYTÉ DO PAMĚTI (SHROMAŽDIŠTĚ)** přehled všech míst v České republice včetně Sudet, odkud byli v letech 1942 a 1943 deportováni Židé do koncentračních táborů. Prof. MUDr. Rudolf Klen na vlastní kůži poznal Terezín, Osvětím a Dachau, které se štěstím přežil, Petr Narwa je příslušníkem mladší generace, ale jeho otec, pocházející z polské židovské rodiny, prošel polskými ghety i koncentráky a přežil pochod smrti. Publikace je sestavena z faktů – čísla transportů, kolik lidí bylo z daného shromaždiště odvečeno, kolik válku přežilo, je-li na bývalém shromaždišti pamětní deska, pak její text... Například z Prahy šlo do transportů 45641 osob, z nich přežilo 7540 osob, ale třeba v Českých Budějovicích přežilo jen 3,5 % odvečených. V příloze je také čtrnáct fotografií míst, o kterých se v knížce píše – škoda jen, že ilustrační materiál není bohatší.

► Lubor Falteisek

CHASIDISMUS, HASKALA, REFORMA

Seriál o myšlenkových proudech, které formovaly současný obraz judaismu

Neologové čili kongresionalisté

9. část

Reformní judaismus se původně v Maďarsku zval neologickým jen neoficiálně. Většinou si maďarští osvícenci říkali kongresionalisté. A to podle kongresů z let 1868 a 1869, kde jasně početně zvítězili nad ortodoxními. Polovina ortodoxních uraženě a demonstrativně opustila sál kongresu a od městských maďarských Židů se ortodoxní oddělili.

Měli bychom si říci, že z celého počtu maďarských obchodníků před 1. světovou válkou, bylo 60% Židů. Nezávislých řemeslníků bylo 13% Židů, vlastníků středních a velkých nemovitostí 13% Židů. Mezi právníky a kontraktory bylo 45% Židů, spisovatelů 26%, lékařů 49% a židovských žurnalistů 42%. Učiněná pastva pro antisemity. Židé byli velmi hojně zastoupeni ve všech důležitých a moderních odvětvích. Roku 1859 se Židé dočkali uznání svého náboženství státem. Katolická církev protestovala, ale nebylo jí to nic platné. Na počátku 20. stol. nová antisemitská strana – Katolická lidová strana, vinila Židy z liberalismu, socialismu a internacionalismu. Největší odezvu měli tyto antisemitské tendence mezi Slováky, a to i proto, že se Židé ztotožňovali s Maďary.

Maďarští Židé se dělí do tří skupin: Židé Horních zemí (sever, západ), převážně moravští Židé mluvící německy, či tajč, dále Židé Dolních zemí (severovýchod, východ), haličané mluvící jidiš a nakonec Židé z centrálních oblastí mluvící maďarsky.

Největší počet se hlásil k maďarské národnosti a k moderním směrům judaismu. Ortodoxie se šířila všude tam, kde měl vliv rabi Moše Sofer sídlící v Požoni, čili Bratislavě.

Rabi Aron Chorin

Okolo roku 1830 se prosazuje Haskala, jejímiž hlavními mluvčími byli rabi Aron Chorin a Leopold Loew. Aron

Chorin se r. 1766 narodil v Hranicích na Moravě. Vystudoval v Praze u rabi Jecheskela Landaua (Noda Bi-Jehuda), později studoval filozofii i kabalou. Roku 1803 vydal v Praze knihu Emek ha-šave, kde se staví proti zvykům, které nemají původ v judaismu. Ve svých reformách vycházel striktně z Talmudu, což vyvolalo bouři mezi ultraortodoxními. Mordechai Banet z Mikulova psal komunitě v Aradu, kde byl Chorin rabínem, aby spálili výtisky Chorinovy knihy. Chorin byl předvolán před bejt din, který rozhodl o spálení Chorinovy knihy a požadoval písemné odvrácení se od Chorinova díla.

Chorin předal celou záležitost vládě, která verdikt zrušila. Bože, jak trapné. Pořád brbláme nad středověkými katolickými barbary, kteří pálili vše, co považovali za herezi, nad ořesným pálením knih luterány, nacisty a komunisty, ale i naše autority jsou stejně trapné. Ještě, že většina Židů nebere ty veledůležité bejt diny zas tak moc vážně.

Chorin ve své synagoze zrušil modlitbu Kol nidre – inu, nebyl sám. Tato modlitba byla solí v očích mnohých rabínů ortodoxie i osvícenectví. Naštěsí se postupem času do synagog vrátila.

Rabi Chorin změnil texty některých modliteb a dovolil modlit se s nepokrytou hlavou. V té době měla spousta ortodoxních synagog varhany. Hrál se na ně buď ve všední den nebo i o šabat do Lecha dodí. Chorin povolil hrát na varhany po celou dobu šabatu. Později známe krásné Kol nidre právě s doprovodem varhan či harmonia. Pro mne nezapomenutelný kantor dr. Blum nahrál desku kantorálního zpěvu za doprovodu varhan. Pan dr. Blum vedl Jubilejní synagogu v pražské Jeruzalemské ulici, která byla původně reformní neologickým způsobem. Šlo to báječně. Čeští reformní 19. stol. a maďarští neologičtí, jakoby si byli bratřanci. Po smrti dr. Bluma je

Jubilejní nějak rádo by ortodoxní.

Ale vraťte se k rabi Chorinovi. Byl vášnivým podpůrcem vzdělávání Židů, psal německy a hebrejsky.

Rabi Leopold Loew

A co Leopold Loew? Narodil se r. 1811 na Moravě v Černé hoře, potomek pražského MaHaRaLa, rabiho Jehudy Löwa ben Bezalela. Leopold studoval na moravských ješivách, byl skvělý muzikant a překladatel z francouzštiny, italštiny, latiny, řečtiny a hebrejštiny. Z němčiny např. přeložil do hebrejštiny Schillera.

Smichu (rabínská ordinace) dostal od rabínů Jehudy Rappaporta, Arona Chorina a Lova Schwaba. R. 1840 se stal rabínem v Nagykanizsa a od r. 1844 kázal výhradně v maďarštině. V roce 1846 se stal rabínem v Papě, kde byl neustále atakován ortodoxními, kteří proti němu falešně svědčili všelijaké nesmysly, jako že vystudoval u protestantů, že je nevěřící atd.

Během maďarské revoluce (1848–1849) byl polním rabínem revoluční armády. Tři měsíce za to strávil ve vězení. Od r. 1850 až do své smrti v roce 1875 rabinoval v Szegedu. Byl prvním maďarským reformním rabínem a také prvním, kdo doporučil přeložit Bibli do maďarštiny pro Židy. Přednášel na maďarské Akademii věd.

Maďarská reforma, která si říká neologie byla, jak vidíte, českého (Moravané prominou) původu. Bohužel, během času v Budapešti zkosnatěla a její autority se podivně, až nepřátelsky staví k dnešnímu reformnímu judaismu. Například budapeštská reformní kongregace nemůže být členem maďarské obdoby naší federace. O hrůzo, vždyť ji vede rabínka! Ajvajvaj, blbost stále světem vládne. Že ale netušíte, kdo se těší podpoře místních „moudrých“? No přeci Chabad!

► Sylvie Wittmannová

♈
♉
♊
♋
♌
♍
♎
♏
♐
♑
♒